

Funeralia Gnieźnieńskie

(spotkanie 26)

Człowiek między środowiskiem a kulturą. Ludzki szkielet: szczątki – źródło – zabytek?

13-14 maja 2026

Miejsce obrad: Instytut Kultury Europejskiej UAM, Gniezno ul. Kostrzewskiego 5-7

Tematyką wiodącą 26 Funeraliów Gnieźnieńskich są dwa kluczowe pytania. Pierwsze dotyczy relacji człowiek-środowisko i budowania środowiska kulturowego. Drugie, to stosunek badających do odkrywanych szczątków ludzkich.

Najbardziej istotną cechą człowieka jest jego elastyczność w dostosowywaniu się do zmian otoczenia, do nieprzewidywalnych przemian środowiskowych. To właśnie elastyczność budowała zdolność adaptacji, dzięki której człowiek mógł przetrwać, rozwijać się indywidualnie oraz tworzyć coraz bardziej złożone kultury, społeczności i formy organizacji życia.

Do uczestników kierujemy zasadnicze pytanie: **jakie czynniki warunkują rozwój człowieka?** Odpowiedzi możemy szukać, analizując zmiany cech biologicznych i demograficznych (takich jak wysokość ciała czy rozrodczość) w długiej perspektywie historycznej i w różnych warunkach klimatyczno-środowiskowych. Ważną rolę odgrywa tu także zdolność człowieka do przystosowywania się do odmiennych środowisk – na przykład poprzez zmianę diety czy rozwijanie umiejętności adaptacyjnych. W rezultacie obserwowane zmiany biologiczne stają się odzwierciedleniem sposobów dostosowania się do zachodzących przemian środowiskowych.

Bez wątpienia szczątki ludzkie otwierają przestrzeń do dyskusji na przecięciu nauki, kultury, religii, pamięci zbiorowej i etyki. Każdy z badających cmentarzyska staje przed zasadniczym pytaniem – czym są odkrywane i badane szczątki człowieka? Czy są to przede wszystkim źródła

wiedzy o przeszłych społecznościach, czy są zabytkiem kultury, a może jest to ślad osoby, który powinien podlegać ochronie na innych zasadach niż typowe znaleziska archeologiczne?

Podczas 26 Funeraliów chcielibyśmy stworzyć pole do interdyscyplinarnej dyskusji pomiędzy przedstawicielami nauk biologicznych, humanistycznych, społecznych oraz specjalistami-praktykami: muzealnikami, konserwatorami, prawnikami i etykami.

W gronie uczestników chcemy poszukiwać odpowiedzi na pytania:

Czym jest ciało w kontekście rytuału pogrzebowego? Jak różne społeczności (w różnej przestrzeni i czasie) traktowały zmarłych – zarówno fizycznie (pochówek, ciałopalenie, mumifikacja), jak i symbolicznie (pamięć, wykluczenie, relikwie)?

Jak współczesna nauka może godzić potrzebę poznania z szacunkiem dla zmarłych? Jakie obowiązki etyczne spoczywają na badaczach? Gdzie leżą granice eksploracji i publikacji wyników?

Czy szczątki ludzkie mają „tożsamość”? Czy traktujemy je jako anonimowy materiał badawczy, czy jako osoby, które miały swoją przeszłość, godność i należą do określonych tradycji kulturowych lub potomków?

Jak zmieniało się podejście do szczątków ludzkich od pradziejów po średniowiecze? Co mówi nam o tym forma grobu, ułożenie ciała, przedmioty towarzyszące, lokalizacja pochówku?

Co czyni ludzkie szczątki „źródłem”? Jakie informacje są z nich wydobywane? Gdzie przebiega granica między „danymi biologicznymi” a „doświadczeniem ludzkim”?

Czy szczątki to zabytek? Czy traktujemy je podobnie jak inne znaleziska archeologiczne (np. narzędzia, ceramikę), czy wymagają one innego podejścia? Jakie ma to konsekwencje dla praktyk konserwatorskich, ekspozycyjnych, prawnych?

W jaki sposób szczątki ludzkie są eksponowane i komunikowane społeczeństwu? Jak budować narracje w muzeach, filmie, edukacji – bez uprzedmiotowienia, ale z rzetelnym przekazem?

Zapraszamy Państwa do uczestnictwa i dyskusji nad wskazanymi problemami, które zdają się być coraz bardziej istotne dla współczesnych badań archeologicznych, antropologicznych oraz historycznych.

Serdecznie zapraszamy do udziału w Funeraliach 2026!